

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Kasseiweg Doornestraat in Hoegaarden

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Kasseiweg Doornestraat, Hoegaarden – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/24041/105.1

Inge Verdurmen

14/02/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.	Situering	5
1.2.	Historisch overzicht	5
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	5
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	6
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	6
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	7
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	7
2.4.	Juridische toestand.....	7
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	7
2.4.2.	Omgeving	7
2.4.3.	Natuur en Bos.....	8
2.4.4.	Landbouw en Visserij.....	8
3.	Beheersvisie	8
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	8
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	9
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	9
4.	Bronnen	10
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	10
5.1.	Omgevingsplan	10
5.2.	Fotobijlage	10
5.3.	Documentatie	10
5.4.	Criterionota	10

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Deze beschermingsaanvraag maakt deel uit van een thematisch-geografisch pakket van kasseiwegen in streekeigen materiaal in Vlaams-Brabant, zoals voorzien in de beschermingskalender 2020. Een inventarisatieproject in 2019-2020 bracht de zeldzaamheid van nog intacte kasseiwegen in Vlaams-Brabant in kaart. Bijzondere aandacht ging uit naar kasseiwegen aangelegd in lokale natuursteen zoals Tiense kwartsiet en/of Gobertange. De bijhorende criterianota (bijlage 5.4) stelt een pakket van 14 kasseiwegen voor bescherming als monument voor.

1.1. Situering

De kasseiweg Doornestraat sluit aan op de geasfalteerde Sint-Jansstraat in het westen van het dorp Hoksem, deel van Hoegaarden. De kasseiweg loopt naar het noorden en splitst bij een kleine Lourdeskapel in twee onverharde zijwegen. De kasseiweg vormt de hoofdstraat van een kleine cluster woningen.

1.2. Historisch overzicht

Op de Ferrariskaart (1771-1778) maakt de Doornestraat deel uit van het gehucht Hoksem en vormt ze de verbindingsweg met Boutersem in het noordwesten. Parallel met deze weg lopen nog andere holle wegen die de uitgestrekte akkers tussen Hoksem, Willebringen en Kuntich ontsluiten. De Atlas der Buurtwegen (1843-1845) vermeldt de weg als 'Houten weg' en onderdeel van het traject Hoegaarden-Boutersem, met een wegbreedte van 6 m. In de loop van de 19de eeuw werden veel tot dan onverharde verbindingswegen gekasseid in functie van een beter rijcomfort. Het feit dat de overheid gratis transport ter beschikking stelde voor materiaal voor verbetering van het wegennetwerk, vormde een extra stimulans voor de gemeente. De wegen aansluitend bij de dorpskern kregen voorrang. De Doornestraat maakte deel uit van de Sint-Jansstraat, de hoofdstraat van het gehucht Hoksem. Op de topografische kaart van 1873 is de Doornestraat volledig verhard tot aan het kruispunt met de kapel.

Op het einde van de Doornestraat werd in 1877 de Lourdeskapel gebouwd. De kapel werd ingeplant op een splitsing van twee onverharde veldwegen die verder liepen over de akkers naar het noordwesten. Met de aanleg van de E40 in de jaren 1980 werden deze twee onverharde wegen doorsneden en verloor ook de kasseiweg zijn historische functie als verbindingsweg.

De kasseiverharding is bijna over het volledige wegtracé bewaard gebleven. Ook bij de huizen werden stroken in Tiense kwartsiet aangelegd als voetpad en parkeerstrook. De eerste 50 m van de Doornestraat aansluitend bij de weg naar Hoksem werd geasfalteerd.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Een algemene beschrijving van de historiek, opbouw en kenmerken van kasseiwegen is opgenomen in de criterianota 'Kasseiwegen in Vlaanderen' (Onroerend Erfgoed, 2023) (bijlage 5.4).

De kasseiweg Doornestraat vormt de hoofdstraat van een kleine cluster woningen en eindigt bij de Lourdeskapel. De kasseiweg ligt in een rurale omgeving.

De kasseiweg Doornestraat in Hoksem heeft een licht tonrond profiel en is over een lengte van ongeveer 200 m verhard met kasseien in Tiense kwartsiet met een voskleurige patina. De kasseien hebben overwegend een vierkant (± 15 cm x 15 cm) en rechthoekig (± 17 cm x 14 cm) formaat en liggen grotendeels in een halfsteensverband. Het verharde gedeelte van de weg haalt een breedte van ruim 5 m en is afgeboord door in de lengte geplaatste

boordstenen in Tiense kwartsiet en vooral Petit Granit (met een lengte oplopend tot 35 cm). De voegvulling met zand zorgt voor een waterdoorlatende wegverharding.

De erfgoedkenmerken en -elementen zijn:

1° kasseiweg:

- a) Verharding met vierkante en rechthoekige kasseien in Tiense kwartsiet in halfsteensverband;
- b) Licht tonrond profiel van ruim 5 m breed met boordstenen in Tiense kwartsiet en overwegend Petit Granit;
- c) Open voegen met los zand en waterdoorlaatbare fundering;

2° grazige bermen langs weerszijden van de kasseiweg.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 14/09/2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De kasseiweg vertoont een goede bouwfysische toestand en ligt in een rurale bebouwde context. De boordstenen zijn niet overal zichtbaar want deels overstoven ten gevolge van lichte erosie van de bermen langs de akkerpercelen. De omgeving van de Lourdeskapel werd recent heraangelegd met kasseien. Ook het eerste deel van de beide veldwegen werd recent gekasseid met Tiense Kwartsiet tussen betonstroken. Deze wegdelen maken geen deel uit van de bescherming.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

De kasseiweg is een zeldzaam en goed bewaard voorbeeld van een lokale weg met homogene kasseibestrating in een landelijke bebouwde context. De weg vervult nog steeds de functie als hoofdstraat van een kleine cluster woningen binnen het gehucht Hoksem en maakt deel uit van het historisch netwerk van wegen die de verschillende gehuchten onderling met elkaar verbonden. De kasseiweg refereert aldus aan het oorspronkelijk ruraal landschap. Het historisch tracé is ongewijzigd en de intact gebleven kasseiweg vormt een gaaf en herkenbaar voorbeeld van een specifiek wegtype uit het verleden.

De kasseibestrating getuigt van de evolutie van de wegenbouw en infrastructuurwerken in Vlaanderen tijdens de 19de en 20ste eeuw en van de aanpak van de gefaseerde verharding van buurtwegen door de lokale gemeenschappen. Als hoofdweg voor deze cluster woningen en aansluitend bij de dorpskern van Hoksem, werd de Doornestraat op het einde van de 19de eeuw gekasseid met het oog op een betere toegankelijkheid. Het bredere wegprofiel bevestigt de historische functie van deze weg als hoofdstraat.

De aanleg van de weg in Tiense kwartsiet refereert aan de ontginning van dit materiaal in lokale groeves en het veelvuldig gebruik ervan als kasseibestrating in deze regio tijdens de 19de en 20ste eeuw.

Technische waarde

De kasseiweg is volledig aangelegd in vierkante en rechthoekige kasseien Tiense kwartsiet met een herkenbaar licht tonrond profiel. De kasseien zijn aangelegd in halfsteensverband met een waterdoorlatend wegdek en afgeboord door in de lengte geplaatste boordstenen in Tiense kwartsiet en vooral Petit Granit. De fundering, de langs- en dwarsprofielen en de

afboording van de weg zijn uitgesproken technische kenmerken en getuigen van een grote technische vakbekwaamheid waar vandaag nog weinig voorbeelden van bewaard zijn. De kasseibestrating en de techniek van wegverharding zijn exemplarisch voor de oude landelijke wegebouw.

Esthetische waarde

De vormgeving, het homogeen materiaalgebruik en de vakbekwame aanleg zorgen voor een hoge esthetische belevingswaarde. De rurale bebouwde context verleent het ensemble van de kasseiweg bijkomend een rustiek karakter.

2.2. Motivering van het type bescherming

De kasseiweg wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Voor de bescherming van de kasseiweg wordt het beschermingstype monument voorgesteld omdat een kasseiweg een onroerend goed betreft dat duidelijk het werk is van de mens.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Voor de afbakening van de kasseiweg wordt het volledige wegprofiel voorgesteld inclusief de bermen met beplanting. De afbakening gebeurt op basis van het GRB en de meest recente orthofoto, rekening houdend met de situatie op het terrein.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

De kasseiweg is opgenomen in de inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/308007>

2.4.2. Omgeving

Op het gewestplan Tienen-Landen (KB 24/03/1978) staat de kasseiweg ingetekend als agrarisch gebied.

De kasseiweg ligt in herbevestigd agrarisch gebied (HAG) als deel van het 'Leemplateau van Droog Haspengouw' en van 'Landbouwgebied Willebringen'.

De kasseiweg maakt deel uit van het PRUP 'Dorpskernen Getestreek' (16/02/2023).

2.4.3. Natuur en Bos

Holle wegen en hun vegetatie zijn op basis van artikel 7 van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu (Vegetatiebesluit) verboden te wijzigen kleine landschapselementen. Van het wijzigingsverbod kan slechts worden afgeweken middels het verkrijgen van een ontheffing, aan te vragen bij het Agentschap voor Natuur en Bos.

Holle wegen bestaan uit het vlakke weggedeelte, de taluds en de schouders van de taluds. Waar deze schouders van de taluds (eerste twee meter bovenop talud) op aanpalende percelen zijn gelegen, dient een eventueel beschermingsbesluit ook die gedeelten van die private percelen te omvatten.

Holle wegen en hun vegetaties moeten als kleine landschapselementen worden beheerd volgens de code van goede natuurpraktijk (zie bijlage 1 onderaan

[https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20\(3\)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen](https://codex.vlaanderen.be/portals/codex/documenten/1006515.html#:~:text=Onder%20kleine%20landschapselementen%20(3)%20moet,bosjes%2C%20bronnen%2C%20dijken%2C%20Ografen))

In het beheerplan vastgelegde maatregelen kunnen geen voorrang hebben op bovenstaande regelgeving.

Onderstaande direct werkende normen zijn hierbij van toepassing:

Artikel 16 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997
Artikel 7 Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21.10.1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 23.07.1998

Artikel 81 en 90bis Bosdecreet.

Onderstaande doelstellingen of zorgplichten zijn hierbij van toepassing:

Artikel 14 §1 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21.10.1997.

2.4.4. Landbouw en Visserij

Het landbouwgebruik (2021) van de enkele akkerpercelen langs de kasseiweg bestaat uit wintergerst en mais.

De kasseiweg overlapt in het noorden met een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor akkervogelsoorten en voor de Grauwe Klauwier en de Hamster als Natura 2000-soorten in het bijzonder.

De kasseiweg ligt in een gebied dat in aanmerking komt voor beheerovereenkomsten voor waterkwaliteit.

De kasseiweg maakt deel uit van het vastgesteld landinrichtingsproject 'Water-Landschap' (14/05/2019) om droogte, erosie en wateroverlast in landelijke gebieden aan te pakken.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en

gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers moeten rekening houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming. Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De beheersdoelstellingen hebben tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken, en -elementen te vrijwaren en te versterken. De beheersdoelstellingen zijn er op gericht om de ensemblewaarde van de weg te behouden, goed te beheren en waar nodig te herstellen. De opgesomde erfgoedkenmerken en elementen met hun unieke samenhang dienen duurzaam en geïntegreerd beheerd te worden met respect voor de draagkracht van het gebied.

Bij een eventuele heraanleg of herstelling van de kasseiweg moet de oorspronkelijke tonronde profielopbouw aangehouden worden zodat de afwatering optimaal is. De bestaande materiaalsoorten moeten maximaal worden hergebruikt en indien nodig aangevuld door gelijksoortige recuperatiematerialen. Bij de heraanleg moeten de steenafmetingen, het legpatroon, de opstop en de kantopsluiting geëerbiedigd worden. De kasseien moeten met open voeg worden aangelegd op een waterdoorlatende fundering. Ook de grazige zijbermen moeten gerespecteerd worden. Vereiste uitwijkstroken moeten zorgvuldig ingepast worden met gelijksoortige materialen.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goede huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Carte de cabinet des Pays-Bas autrichiens levée à l'initiative du comte de Ferraris, 1771-1778, schaal 1:11.520, originelen in de Koninklijke Bibliotheek, Kaarten en plannen, Ms. IV 5.627.

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Topografische kaart van België, eerste basiskaart, eerste uitgave: 1ste herziening 1879-1890, schaal 1:20.000, originelen berusten bij het Nationaal Geografisch Instituut.

KEMPENEERS P. 1985: *Hoegaardse plaatsnamen*, Nomina Geographica Flandrica Monografieën 15, Leuven.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

5.4. Criterionota